

HIVATALNOK ÉRTELMISÉG A KORA ÚJKORI ERDÉLYBEN ÉS A
MAGYAR KIRÁLYSÁGBAN

I.

HIVATALNOK ÉRTELMSÉG
A KORA ÚJKORI ERDÉLYBEN
ÉS A MAGYAR KIRÁLYSÁGBAN
I.

Szerkesztette
BOGDÁNDI ZSOLT, FEJÉR TAMÁS és JAKÓ KLÁRA

Bölcsészettudományi
Kutatóközpont
**Történettudományi
Intézet**

Kolozsvár–Budapest, 2020

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap, a Bethlen Gábor Alap és a Magyar Tudományos Akadémia támogatta.

Nemzeti Kulturális Alap

© Szerkesztők és szerzők, 2020

© Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2020

© Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2020

Felelős kiadó

BIRÓ ANNAMÁRIA
FODOR PÁL, MOLNÁR ANTAL

Korrektúra

ANDRÁS ZSELYKE

Műszaki szerkesztés, borítóterv

BODÓ ZALÁN

Nyomdai munkálatok

F&F INTERNATIONAL Kft., Gyergyószentmiklós

Felelős vezető

AMBRUS ENIKŐ

A borítón: Magyarország térképe Abraham Ortelius *Theatrum orbis terrarum* (Antverpiae, 1570.) című atlaszából.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Hivatalnok értelmiség a kora újkori Erdélyben és a Magyar

Királyságban / Szerkesztette: Bogdándi Zsolt, Fejér Tamás és Jakó

Klára. - Cluj-Napoca : Erdélyi Múzeum-Egyesület ; Budapest :

Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2020

Conține bibliografie

ISBN 978-606-739-154-1

ISBN 978-963-416-224-7

I. Bogdándi, Zsolt (ed.)

II. Fejér, Tamás (ed.)

III. Jakó, Klára (ed.)

TARTALOM

Előszó.....	7
BOGDÁNDI ZSOLT: A fejedelmi tábla 16. századi ülnökeiről.....	9
DÁNÉ VERONKA: A Rákócziak cubiculariusai	25
FAZEKAS ISTVÁN: Állami alkalmazott – magánalkalmazott. A magyar udvari kancellária tisztviselői a 16–17. században.....	41
FEJÉR TAMÁS: A fejedelmi kancellária személyzete Mihály vajda erdélyi uralma idején (1599. november–1600. szeptember).....	55
GÁLFI EMŐKE: A gyulafehérvári bíró háza és trogiri Lodi Simon.....	89
H. NÉMETH ISTVÁN: Egy változó világ városvezetői.....	99
JAKÓ KLÁRA: Vitéz László: havasalföldi vajdai secretarius a Thurzók környezetéből?	123
JENEY-TÓTH ANNAMÁRIA: „A fejedelemasszony... kedves és jó szolgálja lött volna”. Bálpatak János karrierje Lorántffy Zsuzsanna udvarában (1630–1645)	145
KENYERES ISTVÁN: Hivatalnoki életpályák és családi stratégiák a kora újkori kamarai uradalmak példáján	157

TARTALOM

SZALAI ÁGNES:

- A Besztercei kerület dézsmaadminisztrációjának vázlata
a 17. század első felében (1613–1657)187

VERES TÜNDE:

- Draheim Vilmos felemelkedése és bukása209

Rövidítések jegyzéke231

A kötet szerzői239

A BESZTERCEI KERÜLET DÉZSMA- ADMINISZTRÁCIÓJÁNAK VÁZLATA A 17. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN (1613–1657)*

Az elmúlt időszakban Beszterce város és kerület történetének kutatása szerencsés módon egyre inkább a kutatók látóterébe került. Elsősorban Szabó András Péter hiánypótló, főképp udvar- és kormányzattörténeti tanulmányait kell kiemelnünk, továbbá a kerület elsődleges forrásait számba vevő, ezáltal a kutatások kiindulópontjaként használandó levéltárismertetőjét.¹ Mindemellett a gazdaságtörténeti kutatások is alapoztak a város és kerület bőséges forrásanyagára, példának okáért a késő középkori viszonyokról Simon Zsolt tollából születtek jelentős tanulmányok.² A kora újkori Erdély különleges jogállású területének az ország többi részével való gazdasági kapcsolatairól és a századok dézsmaadminisztrációjáról azonban kevesebbet tudunk. E tekintetben a mai napig leginkább Jakó Zsigmond múlt század közepén megjelent forráskiadványára,³ Csizmadia Andor jogtörténeti munkájára,⁴ valamint a többnyire a teljes százsz *natióra* össze-

* A tanulmány az MTA BTK Történettudományi Intézet kutatóműhelyében készült, megírását az NKFIH 124684 számú fiatal kutatói ösztöndíja támogatta.

¹ Szabó András Péter: *Beszterce város és az erdélyi fejedelmi udvar látogatásai*. Urbs 9(2014). 129–165.; Uő: *Beszterce város fejedelemség kori kormányzata és politikai elitje: egy archontológia forrásai és hasznosítási lehetőségei*. Urbs 3(2008). 145–159.; Uő: *Beszterce város levéltárának történetéhez*. Levéltári Közlemények 78(2007). 99–127. (a továbbiakban Szabó: *Beszterce város*); Szabó: *A besztercei levéltár jegyzékei* 67–122.

² A teljesség igénye nélkül: Simon Zsolt: *Az erdélyi századok adói Luxemburgi Zsigmond uralkodása alatt*. In: *Tiszteletkőr: Történeti tanulmányok Draskóczy István egyetemi tanár 60. születésnapjára*. Szerk. Mikó Gábor–Péterfi Bence–Vadas András. Bp. 2012. 145–154.; Simon Zsolt–Szabó András Péter: *Die mittelalterlichen Rechnungsbücher der Stadt Bistritz in Siebenbürgen*. Regensburg 2013. <https://www.ungarisches-institut.de/forschungen/projekte/laufende-projekte/251-die-mittelalterlichen-rechnungsb%C3%BCher-der-stadt-bistritz-in-siebenb%C3%BCrgen-2.html> (letöltés időpontja: 2020. ápr. 6.).

³ Jakó: *Dézsma*.

⁴ Csizmadia Andor: *A tízed Erdélyben*. Jogtörténeti Tanulmányok 4(1980). 43–58.

foglaló jelleggel vonatkozó, német nyelvű szakirodalomra⁵ s esetenként Trócsányi Zsolt kormányzattörténeti alpmunkájára támaszkodhatunk.⁶

Jelen tanulmány célja – ezen ismereteket bővítve – elsősorban Beszterce város és kerület⁷ misszilisanysága alapján bemutatni az erdélyi *fiscust* megillető és ezáltal a kincstári kormányzat irányítása alá tartozó besztercei dézsmanegyed (*quarta*)⁸ adminisztrációjára kiépült gazdasági hierarchiát, és annak működését a 17. század első felében. A vizsgálódás időintervallumát egyrészt az indokolta, hogy Báthory Kristófnak a szász tizedekre vonatkozó 1580. évi bérleti szerződésére alapozva, 1612-ben sor került a szász területeknek a kincstárt illető tizedbeszolgáltatási kötelezettsége újraszabályozására, s az így kialakult rendszer határozta meg a későbbi korszakok tizedszedési szokásait.⁹ Emellett további magyarázatként szolgál, hogy a Besztercei kerületre nézve Bethlen Gábor fejedelemségének idején Debreczeni Tamás fejedelmi prefektusi és egyidejűleg tized-főárendátori tisztségbe kerülve némileg racionalizálta a kerület dézsmaszedési gyakorlatát, s a Rákóczi-korszakban az így kialakult struktúra a fejedelmi pre-

⁵ Georg Daniel Teutsch: *Das Zehntrecht der Evangelischen Landeskirche A. B. In Siebenbürgen*. Schässburg 1858.

⁶ Trócsányi: *Központi kormányzat*.

⁷ Beszterce vidéke a vizsgált időszakban a többségében szász lakosságú, „szűkebb” besztercei kerületből, valamint a túlnyomóan románok lakta Radna-völgyből állt. Az előbbihez a 17. században a következő 26 település tartozott: Aldorf/Wallendorf/Unirea, Aszú- vagy Kisbeszterce/Kleinbistritz/Dorolea, Besenyő/Heidendorf/Viișoara, Beszterce/Bistritz/Bistrița, Dipse/Dürrbach/Dipșa, (Felső)szászújfalú/Oberneudorf/Satu Nou, Jád/Jaad/Livezile, Királynémeti/Baierdorf/Crainimăt, Kisdemeter/Waltersdorf/Dumitrița, (Kis)fehéregyház/Weisskirch/Albeștii Bistriței, (Kis)zsolna/Sennendorf/Jelna, Malomárka/Minarken/Monariu, Nagydemeter/Mettersdorf/Dumitra, Petres/Petersdorf/Petriș, Pinták/Pintak/Slătinița, (Sajó)nagyfalú/Grossendorf/Mărișelu, (Sajó)szentiván/Johannesdorf/Sântioana, Szászbudak/Deutschbudak/Budacu de Jos, (Szász)lekence/Lechnitz/Lechința, (Szász)szentgyörgy/Sankt Georgen/Sângeorzu Nou, (Szász)törpény/Treppen/Tärpiu, Szépnnyír/Schönbirk/Sigmir, Tacs/Totsch vagy Tatsch/Tonciu, Vermes/Wermesch/Vermes, Vinda/Windau/Ghinda, Zselyk/Schelken/Jeica. Vö. Szabó: *Beszterce város* 99–100.

⁸ Ismeretes, hogy az egyházi javak 1556. évi szekularizációja a szászföldi dézsmát nem érintette, az tehát nem vált fiskális jövedelemmé, hanem továbbra is a szász papságot illette meg. Báthory Kristóf 1580-ban bérbé vette e tizedek negyedrésztét, ez viszont nem vonatkozott a barcasági és szászvárosi káptalanok lelkészeinek dézsmájára, valamint a besztercei káptalan ún. kisebb tizedére. 1611-ben Báthory Gábor a szász *natio* hűtlenségére hivatkozva – a hűségén maradt Beszterce-vidék és Kóhalomszék lelkészeinek kivételével – konfiskálta a szász papság tizedének a háromnegyed részét, de azt 1612-ben visszaadta, megtartván azonban a kincstár részére az addig bérelt *quartát* minden ellenszolgáltatás nélkül. Ezzel az intézkedéssel tehát a szászföldi dézsmanegyed – kivéve a barcasági és szászvárosi káptalanokét – fiskális jövedelemmé vált, beleértve a Beszterce vidékét is, utóbbi esetében viszont ez csak az ún. nagyobb tized *quartáját* érintette, a kisebb tizedét nem. Tanulmányunkban következésképpen erről a dézsmanegyedről van szó. A kérdésről bővebben lásd G. D. Teutsch: *i. m.* 51–67., 71–72.; Dósa Elek: *Erdélyhoni jogtudomány*. I. Kvár 1861. 197–201.; EOE VI. 254–255.

⁹ G. D. Teutsch: *i. m.* 66–67., 71–72.

fektus-viceárendátorok (Deli Farkas, Szénás Péter, Sebesi Miklós, Kendi János) irányítása mellett többé-kevésbé állandósult.¹⁰

A besztercei dézsmafedők helye a kincstári igazgatás hierarchiájában

A fiskális jövedelemmé vált szászföldi dézsmanegyed beszedése magától értetődően a kincstári igazgatás tisztségviselői számára új feladatokat irányzott elő, kiváltképp azért, mert a szász kerületek és székek ezt döntően természetben szolgáltatták be.¹¹ Ebből adódóan a tizedbérletek működtetését végző személyzetten túl, a dézsma hatékony adminisztrálására a gazdasági hierarchiába illeszkedő, alsó szintű tisztségviselői gárda hivatalba állítása is szükségszerűvé vált.¹²

Bethlen Gábor uralkodásának első éveiben a besztercei tized adminisztrációját végző tisztségviselők személyének és feladatainak vizsgálatakor az egyik lehetséges kiindulási pontot a dézsma felhasználására vonatkozó adatok jelenthetik. A fejedelem ugyanis – minden bizonnyal a korábbi szokást érvényben tartva¹³ – a természetben beszolgáltatót járadékot valamely végvár ellátására rendelte, beleértve a Beszterce vidékéről begyűjtött dézsmát is, amelyet a szamosújvári vár fenntartására rendelt.¹⁴

¹⁰ Uo. 326. Itt kell megjegyeznünk, hogy az Apafi-korszakra vonatkozó monumentális mennyiségű forrásanyag áttanulmányozására és feltárására jelen tanulmány keretei között nem vállalkozhattunk. Mindehhez a besztercei anyag áttekintése mellett elsősorban Mike Sándor tizedügyi iratai jelenthetnek támpontot a későbbiekben. MNL OL, GubTransLt, Cista diplomatica vegyes iratai (F 146).

¹¹ A Besztercei kerület esetében a kincstár – mint azt fentebb említettük – 1612-től a tized egynegyedét élvezte. Lásd G. D. Teutsch: *i. m.* 67–68., 71–72.; Csizmadia Andor: *i. m.* 48.; Imreh István: *A fejedelmi gazdálkodás Bethlen Gábor idejében*. Kvár 1992 (Erdélyi Tudományos Füzetek 211). 40. Erről tanúskodnak a dézsmanyugták is. A teljesség igénye nélkül lásd: KvNLt, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 102–103/1624. (448. mf), nr. 159/1627 (449. mf). Itt említjük meg, hogy a besztercei anyagot az MNL OL mikrofilmtárában található másolatokon tanulmányoztuk.

¹² Trócsányi: *Központi kormányzat* 234., 325.; Trócsányi Zsolt: *Törvényalkotás az Erdélyi Fejedelemségben*. Bp. 2005. 82. (a továbbiakban Trócsányi: *Törvényalkotás*); G. D. Teutsch: *i. m.* 63–75. A tizedbérletek és egyéb mentességek főként a kancellária ügyvitelét szaporították. Fata prédiüm árendáját érdemes kiemelni, amelyet Bethlen Gábor deputált Nagy Miklós, későbbi szamosújvári porkoláb és Nagy Márton udvari familiárisainak, s ezt a Rákóczi-korszakban is megőrizték. Lásd erre: ErdKirKv DVD X. köt. pag. 169.; KvNLt, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 13/1614. (444. mf), nr. 66/1616, nr. 20/1617. (445. mf), nr. 106/1638. (455. mf).

¹³ KvNLt, Beszterce v. lt., I. sor., Báthory Gábor rendeletei, nr. 6. (499. mf).

¹⁴ Uo. nr. 23., 25/1614, nr. 40/1616. (444. mf). Bethlen Gábor 1614-ben a Besztercei kerület Szent Márton-napi adóját is, ami pénzbeli hozzájárulást jelentett – az udvarnép ellátása mellett – a lippai és jenői *praesidium* tartására rendelte. Uo. nr. 41., 43/1614. A Magyar Királyság tekintetében erre nézve lásd Ila Bálint: *A dézsma adminisztrációja*. Levéltári Közlemények 18–19(1940–1941). 223–249.; Sarusi Kis Béla: *Élőmesteri és tizedutasítás a XVI. század második feléből*. Fons 9(2002). 221. Továbbá a beszedett dézsmából esetenként a fejedelem híveinek

Ebből kifolyólag a tized beszédésére és a végházba való szállítására küldött dézsmások kinevezését a fejedelem az 1614–1616 közötti esztendőben Gyerőffy János tanácsúrra, a szamosújvári vár főkapitányára bízta.¹⁵ Az is jelzi Gyerőffy szerepét a besztercei dézsmálás lebonyolításában, hogy Besenyő dézsmamentességének vizsgálatakor kiadott fejedelmi rendeletek „címezettjei” között az akkori tized-főárendátor, Szilvási Boldizsár és a dézsmaszedők mellett őt is feltüntették, egyebek mellett szamosújvári főkapitányi minőségében.¹⁶ Az ekkoriban fungáló besztercei tizedszedők kilétéről és működéséről azonban instrukció és egyéb források hiányában egyelőre keveset tudunk. Annyi biztos, hogy kezdetben Gyerőffy bizonyos Fejérvári István nevű hívét harmadmagával küldte ki a kerületbe a tized beszédésére, s habár egyértelmű, hogy a feladatuk ellátásáért fizetést kaptak, ekkoriban Gyerőffy a nekik járó javadalmat is a szamosújvári vár ellátására kívánta fordítani.¹⁷ A tizedszedőkről a munka idején való gondoskodás a helybéliekre hárult, ami kiviláglik Bethlen Gábornak a besztercei előjárókhöz intézett leveléből, miszerint „ételből, italból előbbeni usus szerint neki” gazdálkodás legyen.¹⁸ Kétségtelen, hogy már ekkoriban problémát jelentettek a dézsmaszedők sorozatos visszaélései,¹⁹ s a helyzetet tovább nehezítette, hogy a kerületben egyidejűleg számos dézsmás megjelent, s „az sok dézsmás a szegénységnek igen nehéz és terhes” volt.²⁰ Minden bizonnyal ezek a problémák is hozzájárultak ahhoz, hogy a fejedelem részletesen szabályozza a dézsmaszedést. Mindez egyrészt a dézsmaszedéssel foglalkozó törvények sorát eredményezte,²¹ másrészt a fejedelem a tized-főárendátor bevonásával, az ő irányítószerepét hangsúlyozva, átfo-
gó utasításban határozta meg a szászöldi dézsmáltatás mikéntjét.

is juttattak, így pl. Bethlen lovászmestere, Huszár István több ízben részesült a Besztercei kerület dézsmájából. KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 28/1614. (444. mf), nr. 45/1616, nr. 54/1617. (445. mf).

¹⁵ KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 23/1614., nr. 40/1616. Gyerőffy kapitányságára lásd P. Kovács Klára: *A Szamos menti új vár. Szamosújvár a 16–19. században*. Bp. 2019. 212.

¹⁶ Uo. nr. 30/1615. (445. mf). Báthory Gábor az 1612-es nagy szükség miatt „az exponensektől ezer magyar forintot erogálván, inscribálta és inpignorálta”, így mindaddig elengedték Besenyő falu *quartáját*, amíg ezt az összeget abból „nem rehaeálhatnák és nem recupeálnák”. (Bethlen Gábor ezt megerősítő rendelete 1615-ből.)

¹⁷ Uo. nr. 23/1614. (444. mf). Itt jegyezzük meg, hogy a dézsmások jövedelmének „átirányítását” és a szamosújvári vár fenntartására való felhasználását egyéb forrás nem erősíti meg.

¹⁸ Uo. nr. 40/1616. (445. mf). A tanulmányban közölt forrásszövegek átírásához Bak Borbála magyar nyelvű forráskiadásáról szóló munkája szolgált útmutatóként. Bak Borbála: *A XVI.–XVIII. századi magyar nyelvű források kiadásának kérdései. Ajánlás a magyar nyelvű források közreadásához*. Fons 7(2000). 91–137.

¹⁹ Mindezt az 1610-es években ez ügyben kiadott országgyűlési artikulusok példázzák leginkább. Trócsányi: *Törvényalkotás* 88.

²⁰ 1614-ben pl. mind Gyerőffy János, mind a tized-főárendátor, Szilvási Boldizsár küldött ki tizedszedőt a kerület dézsmálására. KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 23/1614. (444. mf).

²¹ EOE VIII. 270.; Trócsányi: *Törvényalkotás* 88.

Az 1617. évi instrukció, a tizedszedők feladatainak teljes körű meghatározása mellett elsőként azt szögezte le, hogy Medgyesszék kivételével minden székben maximum két dézsmás jelölhető ki a feladat elvégzésére, amelyet a Besztercei kerület esetében az utasítás külön is nyomatékosított.²² Bizonyos, hogy ezen instrukció a dézsmálás menetéhez támaszul, a későbbi intézkedésekhez pedig például szolgált, ugyanakkor a tizedszedők kinevezésének módját a Besztercei kerület esetében érdemben nem befolyásolta. A továbbra is a szamosújvári várhoz rendelt dézsmá adminisztrációjára küldött tizedszedők megbízásában a tized-főárendátor mellett ugyanis még évekig valamelyik szamosújvári előljáró is szerepet vállalt. Így a vár *provisorának*, Zólyomi Jánosnak akaratából, a besztercei főbíró kérését figyelembe véve került több ízben dézsmás pozícióba az 1620-as években számtartói tisztséget is viselő Szentkirályi Tamás deák.²³

A besztercei dézsmások kinevezésében az igazi változást a gazdasági kormányzat terén sokat tapasztalt szakember, Debreczeni Tamás fejedelmi prefektusi és egyidejűleg tized-főárendátori megbízatása (1623) jelentette.²⁴ A kincstári igazgatás koordinálása terén a korábbiakhoz képest nagyobb hatalmat kapó Debreczeni²⁵ ugyanis a dézsmálás egész menetének szabályozásában is kiemelt szerepet vállalt: ő maga jelölte ki a tizedszedő személyét, s az általa szignált – a kancellária által formába öntött – utasítással kiküldött dézsmás érkezéséről is tájékoztatta a besztercei főbíró.²⁶ A Debreczeni révén történő megbízatások sok tekintetben az 1617-ben kiadott, fent említett utasításra építettek, azonban a dézsmások számának maximalizálása terén eltértek a korábbi szabályozástól. A székekre ugyan-

²² KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 19/1617. (445. mf). Medgyesszék kivételt képezett, minthogy „borosb, nagyobb és hasznosb az több székeknél”, amiért a fejedelem oda négy dézsmást állított. Az utasítás első 26 pontjában hozzávetőlegesen azonos az 1609-ben kelt, Kőhalomszék részére kiadott dézsmafizetési szabályozással, ugyanakkor azt számos ponton kiegészíti. EOE VI. 158–161. A későbbi százföldi instrukciók forrásaira lásd G. D. Teutsch: *i. m.* 67.

²³ A korábbi évben Szamosújvárból küldött Szász János nevű dézsmással valami oknál fogva a besztercei főbíró elégedetlen volt, ezért másrt kért a dézsmálásra, s így esett a választás Szentkirályi Tamás deákra, akiről Zólyomi úgy vélekedett, hogy: „becsületes ember, nem valami veszekedő, kegyelmeteknek tud szolgálni”. KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 83/1621. (446. mf). Szentkirályi Tamás dézsmanyugtái: uo. nr. 54–55., 62/1616. (445. mf). Zólyomi udvarbíróságára lásd P. Kovács Klára: *i. m.* 212. A besztercei dézsmának Szamosújvárra történő rendeléséről és a vár tisztjeinek a Besztercei kerület dézsmájának beszedésében játszott szerepéről 1629-ig vannak forrásaink. Erre vonatkozó utolsó adatunk: KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 143/1629. (450. mf).

²⁴ Debreczeni Tamás életére és főképp Királyságbeli működésére lásd Debreczeni-Dropán: *Debreczeni Tamás*.

²⁵ Mátyás-Rausch Petra: „Az Felsőed praefecturája szegény hazánknak szabadságinak nagy romlására volt” – A kincstári igazgatás tisztségviselői Bethlen Gábor uralkodása alatt. Erdélyi Múzeum 81(2019). 1. sz. 102.

²⁶ KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 67/1624. (448. mf).

is – Medgyesszék kivételével – legfeljebb három tizedszedő kiküldését rendelte el, méghozzá úgy, hogy egy fődézsmást jelölt ki, aki egyrészt felelt a számadásért, másrészt a mellette működő dézsmások esetleges kárvallásáért.²⁷ Mindemellett a forrásokból az is kitűnik, hogy a nagyrészt továbbra is a szamosújvári vár ellátására rendelt dézsmá adminisztrációjában több esetben szerepet vállalt a vár udvarbírája, Füzessy János is, dézsmási pozíciójából adódóan. Noha ő maga – vélhetően a várbéli feladatai miatt – személyesen nem vett részt a dézsmálásban, a helyszínen a tényleges tizedszedést végző, általában a gazdaságban jártas, de legalábbis „deák”-műveltséggel bíró dézsmások segítségére volt, többek között a dézsmáláshoz szükséges hordók beszerzésében vagy esetenként az *extractus*nak a fejedelmi prefektushoz való továbbításában.²⁸

A tizedszedők kinevezése mellett Debreczeni a dézsmálással és a dézsmással kapcsolatban felmerült kérdések és problémák esetén is összekötő és irányító szerepet vitt a kerületi előljárók és a (fő)dezmások között. Az 1620-as évek elején a beszercei főbíró több ízben fordult a fejedelmi prefektus-tizedfőárendátorhoz, aki missziliseiben erősítette meg a legtöbbször a tizedszedő instrukciójában is megfogalmazottakat. Így leszögezte, hogy csak a kiküldött dézsmás kap fizetést a beszolgáltatott tizedből, a dézsmáláskor segítő helybélieket ez nem illeti meg. Továbbá a kárvallás elkerülése érdekében a dézsmálás megfelelő elvégzésére intette a beszerceieket, miszerint „a szegénységtől semmit nem kívánunk, csak az igaz dézsmát, hanem a dézsmáláskor a cséplésnél igen hűen és igazan forgolódjanak, és kiverjék, ne csak elgázolják, mint eddig, mert kalongyájában sok a dézsmá, szemében pedig keveset adminisztrálnak a dézsmás uraim”.²⁹ Ezenkívül a beszédett dézsmá elszállításának kérdése is állandó problémaként jelentkezett a kerületben, amelynek intézése szintén Debreczeni hatáskörébe tartozott. Privilegium hiányában egyértelművé tette, hogy a dézsmá megállapított helyre való szállításáról a kerületnek kell gondoskodnia, hiszen a törvény kimondja, hogy „valamely hely dézsmát ad, az oda tartozik vinni, ahova convertálták”.³⁰

²⁷ Uo. nr. 54/1625. (448. mf). Úgy tűnik tehát, hogy a tizedszedők számának meghatározásában a Bethlen-korszak előtti szokáshoz tértek vissza. Lásd: EOE VI. 158.

²⁸ Magát Füzessyt is *decimator*ként jelöli meg egy 1626-ban kelt forrás, azonban ekkor a tényleges dézsmálást Mihály és György deák végezték, szintén *decimator* titulussal. KvNLT, Beszerce v. lt., I. sor., nr. 132., 146., 154., 164/1626. (449. mf), nr. 183/1629. (450. mf). Füzessy udvarbíroságára lásd P. Kovács Klára: *i. m.* 212. A tizedszedők gyakorta a fejedelmi prefektushoz közel álló (gazdasági) tisztségviselők voltak: „prefektus uram maga mellett való deákinak conferálta a dézsmásságot”. KvNLT, Beszerce v. lt., I. sor., nr. 143/1629. (450. mf). Szentmihályfalvi András dési harmincados tisztsége mellett „prefektus uram scribája” volt, Szentkirályi Tamás *rationum fiscalium exactor*ként is működött. Uo. nr. 132/1629. (450. mf).

²⁹ KvNLT, Beszerce v. lt., I. sor., nr. 71/1624. (448. mf).

³⁰ Uo. nr. 105/1624. (448. mf).

Egyértelműen látszik tehát, hogy Debreczeni Tamás a kincstári igazgatás fejeként kézben tartotta a dézsmálás felső szintű irányítását, s kiemelendő, hogy a további racionalizálás érdekében tisztségviselése idején megtörtént a Besztercei kerület két dézsmajárásra (*processus*) való felosztása is.³¹ Ennek dátumát a jelenlegi ismereteink alapján 1626-ra tehetjük, hiszen az ebből az évből való tizedszedői elszámolás már világosan elkülönítette a két járás településeiről származó dézsmát.³² Annak ellenére, hogy a Bethlen-korszak utolsó éveiben ez a felosztás nem jelenik meg következetesen, bizonyos, hogy Debreczeni Tamás Erdélyből való távozását követően, a Rákóczi-korszakban, erre a struktúrára épülve, immár a fejedelmi prefektus-tizedviceárendátori megbízatást viselő tisztségviselők vezetésével formálódott tovább a Besztercei kerületben a tizedszedői hierarchia.

A Rákóczi-korszaktól kezdve a fejedelmi prefektusok egyidejűleg a tized-főárendátorok helyetteseként, tized-viceárendátorként is működtek, s ilyenformán a dézsmáltatás tekintetében is számos feladatban vezető szerepet vittek.³³ Így a beszedett dézsmának többnyire a fejedelem által meghatározott helyre való elszállításáról a fejedelmi prefektus-viceárendátor értesítette, és szólította fel a fődezsmaszedőket és a besztercei előljárókat.³⁴ Mindez számos esetben együtt járt a szászok által oly sokszor sérelmezett borfoglalás gyakorlatával,³⁵ s a rendszerint több ezer veder foglalt bor ekkoriban, a fejedelmi udvartartás ellátása mellett, főképp a Kővár és Kapnikbánya szükségére rendelt dézsmát egészítette ki.³⁶ A beszterceiek terhek csökkentése érdekében többször fordultak mind a fejedelemhez, mind a fejedelmi prefektus-tizedviceárendátorhoz kérve, hogy legalább a dézsmá és a foglalt bor elszállításától mentesítsék őket. A forrásokban szinte évente felbukkanó ilyen jellegű megkeresések többnyire nem voltak hiábavalók: a beszterceiek a kapnikbányai prefektussal, valamint a kővári udvarbíróval

³¹ Uo. nr. 386/1638. (456. mf).

³² Uo. nr. 155/1626. (449. mf). Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a két besztercei dézsmás ekkor még közös utasítást kapott. MNL FML, Vathy József letéte (IV/75), 3. doboz (Debreczeni Tamás instrukciója Debreczeni Mihály és Tövissi Gergely deák részére).

³³ Trócsányi: *Központi kormányzat* 326.

³⁴ KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 185/1636. (454. mf), nr. 79/1645. (460. mf). Az elszállításról való fejedelmi prefektus-viceárendátori-főbírói kapcsolattartásra lásd még: MNL OL, GyfKáptLt, Lymbus (F 12), 13. doboz, XIV/1/5. (Georg Böhm besztercei főbíró levele Sebesi Miklósnak).

³⁵ Mátyás-Rausch Petra: *i. m.* 103.

³⁶ KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 192/1635. (454. mf), nr. 186., 188., 195/1646. (460. mf). Kővár és Kapnikbánya mellett Szamosújvár, Kolozs, Dés, Szék számára volt rendszeres a besztercei borfoglalás. Uo. nr. 207., 240/1641. (458. mf), nr. 162/1643. (460. mf), nr. 260/1648, nr. 141/1652. (463. mf).

egyvezetve egymás között megoszthatták a szállítási feladatokat.³⁷ Továbbá rendeleti úton többször lefektették, hogy a Kővárba történő szállítás esetén Kackónál, avagy Désnél, Kapnikbányára való szállítás esetén pedig Láposnál tovább a beszerceiek nem kötelezhetők szekerezésre.³⁸ Minde mellett esetenként a fejedelmi prefektus-tizedviceárendátor hatáskörébe tartozott a dézsmaadó települések mentességének kivizsgálása is.³⁹ Így az 1630-as évek elején a jádiak megkeresésére Deli Farkas a falu egyévi szőlő-dézmájának elengedése mellett döntött, mivel „eddig szőlőjük nem volt, melyből dézsmáltak volna, hanem mostan építgetnek”,⁴⁰ s utóbb ugyanez a település kap dézsmamentességet a hideg idő okán.⁴¹ Habár a fejedelem és a tized-főárendátor tettek javaslatot a tizedszedők személyére,⁴² s a tiszt-ség elnyeréséhez szükséges reverzálisban a fő- és viceárendátor neve egyaránt megjelenik a dézsmások kinevezőjeként,⁴³ a tizedszedők instrukcióval való ellátása az 1630-as évektől kezdve szinte kivétel nélkül a fejedelmi prefektus-tizedviceárendátor hatáskörébe tartozott.⁴⁴ A Szénás Péter által kezdeményezett intézkedés, amely a dézsmásoknak a szászág körében való magaviseletére, a tized hiánytalan beszedésére és kiváltképp a meg-

³⁷ Uo. nr. 144/1634. (453. mf), nr. 105/1636. (454. mf), nr. 169/1647. (462. mf), nr. 10/1653, nr. 66/1654, nr. 59., 70/1656. (463. mf). A szállítás alkalmával előfordultak visszaélések is: egy ízben a kővári udvarbíró, Fogarasi Nagy Mihály kereste meg a beszercei főbíró, hogy a borokat szállító beszerceiek útközben felbontották a hordókat, megittak több veder bort, így felszólította, hogy pótolta a hiányzó mennyiséget. Uo. nr. 47/1641. (458. mf). Hasonlóan híja volt a Szamosújvárra foglaltatott boroknak, amelynek kivizsgálását az akkori fejedelmi prefektus-viceárendátor, Szénás Péter rendelte el. Uo. nr. 84/1641. (458. mf).

³⁸ A teljesség igénye nélkül: uo. nr. 11/1649. (463. mf).

³⁹ Uo. nr. 121., 130/1634. (453. mf), nr. 216/1639. (456. mf).

⁴⁰ Uo. nr. 131/1632. (452. mf).

⁴¹ Uo. nr. 119., 225/1633. (452. mf).

⁴² Az 1634-es évben olyan eset is előfordult, hogy a fejedelem és a tized-főárendátor különböző személyt jelölt ki a pozícióra. Azonban a tized-főárendátor megbízottja, Sajói János deák helyett a feladatot végül az a Márkosfalvi Márton láthatta el, akit a fejedelem már a korábbi évekre is megbízott a tizedszedői teendőik végzésével. Továbbá 1636-ban a fejedelem parancsát Deli Farkas közvetítette szintén Márkosfalvi felé, miszerint ossza meg salláriumát a beszercei főbíróval. Emellett az is megesett, hogy a formailag kinevezett (1644) fődézsmás, Szalárdi János, mivel a fejedelemmel táborozott, Uzoni Mihály szolgájára „ruházta át” a pozíciót. Uo. nr. 103/1634. (453. mf), nr. 185/1636. (454. mf), nr. 59/1644. (460. mf).

⁴³ Ismeretes Utczás Simon Márkosfalvi Márton reverzálisának mintájára készült kötelezvénye, amely a következőképpen fogalmaz: „Én, Beszercezn lakó Uczás Simon adom tudtára mindeneknek, az kiknek illik, hogy ez jelen való 1636 esztendőben az mi kegyelmes urunk, Rákóczi György ő nagyságának fő árendátora, Wesselényi Boldizsár uram ő kegyelme és Deli Farkas uram vice árendátor bízták kezembem tisztül és gondviselésül az beszercei dézsmát, hogy percipialjam...”. Uo. nr. 98/1636. (454. mf).

⁴⁴ Eddig egyetlen olyan instrukcióval találkoztunk, amelyen mind a fejedelmi prefektus-tizedviceárendátor (bályoki Szénás Péter), mind a főárendátor (Wesselényi Boldizsár) aláírása szerepel. A kinevezettek maguk is többször utalnak arra, hogy a fejedelmi prefektustól kapták megbízatásukat: uo. sz. n./1639 (456. mf) (Márkosfalvi Márton a beszercei bírónak és esküdteknak), nr. 93/1643. (459. mf), nr. 59/1644. (460. mf).

felelő adminisztrálás kivizsgálására vonatkozott, szintén a Rákóczi-kori fejedelmi prefektus-tizedviceárendátorok irányítószerepére utal.⁴⁵

A kancellária által írásba foglalt utasítások kiadása 1631-től már következetesen a fent említett két járásnak (*Pars inferior*, *Pars superior*) megfelelően történt.⁴⁶ Az instrukciók ekkortól minden esetben az adott járás fődézsmásának (*supremus decimator*) szóltak, akik kivétel nélkül a fejedelmi udvar(tartás)hoz szorosan kötődő, bizalmi emberek voltak. A tisztséget viselők közül most csak a fejedelmi *secretarius*, Márkosfalvi Márton, a későbbiekben *vicsecretarius* Szalárdi János, valamint Huszti István és Boros János nevére utalunk, akik mindannyian a Rákóczi-család bizalmasai, illetve a központi adminisztráció tisztségviselői voltak.⁴⁷ A fődézsmások az udvarban és a kancellárián való egyéb teendőik okán azonban nem végezheték a helyszínen a tényleges tizedszedést. Feladatkörük elsősorban a besztercei elöljárókkal való kapcsolattartásra és a tizedszedést a helyszínen végző aldézsmaszedők (*vicdecimator*) kiválasztására, valamint munkájuk irányítására szorítottak.⁴⁸ Az aldézsmások felett kárvallás vagy visszaélés esetén – így például a dézsmaborok megcsapolása miatt – a besztercei főbíróval együttműködve hoztak döntést.⁴⁹ Továbbá egy-egy falu alsó vagy felső járásbeli hovatartozásának kérdését is igyekeztek helyi szinten, a besztercei főbíró bevonásával megoldani, annak érdekében, hogy ne terheljék mindezzel a „magasabb fórumként” működő (fő) árendátort vagy magát a fejedelmet.⁵⁰ Továbbá, a dézsmálási munkálatok

⁴⁵ Uo. nr. 235/1647. (462. mf).

⁴⁶ Ezalól az 1650-es évek első esztendői kivételek, amikor – legalábbis adatgyűjtésünk értelmében – csak egy fő- és egy aldézsmás került kinevezésre. (Lásd a függelékben közölt táblázat vonatkozó éveit.) A későbbiekben azonban visszatértek a felső és alsó járásba való kinevezésekhez, amely az Apafi-korszakban is folytatódott. Szalai: *Inczédi Pál* 116.

⁴⁷ A fődézsmások egyéb tisztségeire lásd Trócsányi: *Központi kormányzat* 185., 201. Huszti István és Boros János is több esetben a lovak ellátásával, beszerzésével foglalkozó udvari emberek voltak. Szabó: *A besztercei levéltár jegyzékei* 69., 90.; KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 60/1644, nr. 98/1645. (460. mf).

⁴⁸ A salláriumok többszörösen való leszámítása miatt az instrukciók is világosan leszögezték mindezt: „ennekutána azért mindenik [ti. kinevezett fődézsmás – Sz. Á.] maga személyében menjen ki az dézsmára, és az instructió szerint procedályon, mert azon kívül való dolga difficultásban marad, holott egy dézsmásnál többnek egy processusban nem fizet ő nagysága, ha penigh semmi úton maga ki nem mehetne, maga fizetésén zálogos jó takarékos emberséges nemes embert bocsásson személyében”. Uo. nr. 116/1635. (453. mf).

⁴⁹ Uo. nr. 24/1631. (451. mf), nr. 113/1632. (452. mf).

⁵⁰ Márkosfalvi Márton Zsolna és Szentiván falvak hovatartozásának kérdésében egyezkedett Huszti Menyhérttel, kijelentve, hogy „ha akarja barátságosan az igazítást, jó, ha nem, mindjárt kérjen törvényt napot s pecsétet főárendátor uramtól, s citálja ő kegyelmét vagy szolgálját árendátor elé arra a napra”. Uo. nr. 88/1636. (454. mf). Besenyő település hovatartozásának kérdése is többször felmerült, s végül maga a fejedelem rendelkezett, hogy a korábbi szokásnak megfelelően a felső járáshoz tartozzon. Uo. nr. 125/1637. (455. mf), nr. 224/1648. (463. mf).

megkezdése előtt, a fődézsások egyeztettek a beszercei főbíróval a termények állapotáról, annak érdekében, hogy az egyéb feladatokat ellátó aldézsaszedőt „idő előtt munka nélkül való mulatásra” ne bocsássák ki.⁵¹ Ugyanakkor a kárvallás elkerülése érdekében, amennyiben az első körben kiválasztott vicedézsma valami oknál fogva nem tudott időben kimenni a dézsmálás elvégzésére, azonnal más személy került kinevezésre.⁵² Minde mellett a fődézsások egyik legfontosabb feladatuként tarthatjuk számon az aldézsások által beküldött számadások ellenőrzését, szükség esetén javításukat, s a fejedelmi prefektus-viceárendátor számára való továbbításukat.⁵³ Természetesen a fődézsások feladatuk ellátásáért a beszedett tizedből fizetést kaptak, de az összeg nem lehetett számottevő. A több éven keresztül fődézsmásként (is) működő Márkosfalvi Márton fejedelmi prefektus-viceárendatori felszólításra például gond nélkül megosztotta volna jövedelmét a beszercei főbíróval, ahogy ő maga fogalmazott: „salláriumom nem annyi, hogy én azért kegyelmeddel háborogjak [...] kegyelmednek sem lesz sok minden belőle, ahogy nekem sem volt, s annakis harmada a vice dézsmásé”.⁵⁴

A dézsmaadminisztráció tekintetében a hierarchia legalsó fokán a helyszínen a tizedszedést ténylegesen végző aldézsaszedők álltak, így feladataik felvázolását érdemes a tizedszedés menetének bemutatásába ágyazni. Ahogy fennebb kifejtettük, a vicedézsások kiválasztása a Rákóczi-korszakban a fődézsma joga volt, s mivel a dézsmálás megfelelő elvégzéséért a fődézsma jószágvesztés terhe mellett felelt, magától érte-

⁵¹ Uo. nr. 134/1635. (453. mf).

⁵² „... azt remélttem, hogy egy egész héttel ez előtt ott lehessen dézsmásom, várakozván az tavalyi emberre, de későn tudhatnám meg, hogy bujdosik a pestis előtt, így Uzoni Mihály uramat küldöttem ki...” (Márkosfalvi Márton). Uo. nr. 123/1633. (452. mf). Szalárdi János annak érdekében, hogy a dézsmás későn való kimenetele miatt s „a takarodás hátra maradása miatt ne legyen kár, Fejér Mihály helyett az Enyeden lakó Sárközy Jánost” küldte ki dézsmásnak. Uo. nr. 93/1643. (459. mf).

⁵³ Uo. nr. 24/1631. (451. mf), nr. 185/1636. (454. mf). MNL FML, Vathy József letéte (IV/75), 4. doboz (Márkosfalvi Márton levelei a beszercei főbíróknak).

⁵⁴ KvNLt, Beszerce v. lt., I. sor., nr. 96/1636. (454. mf). A Beszercei kerület esetében vélhetően ebben az időszakban is fennállt az 1617-ben lefektetett szabályozás, mely szerint mivel ott nagyobb köből volt, a dézsmások salláriumát a gabonából kis köböllel kellett mérni, „négy vékát tudván egy köbölre.” Ugyanakkor ekkoriban még megkülönböztették a fődézsma és „társsa” jövedelmét: előbbinek 80 veder bor, 12 köből zab, 12 köből búza, míg utóbbinak 60 veder bor és 10–10 köből búza és zab járt. Ezt a Rákóczi-korszakbeli utasítások egységesen 12–12 köből búzára és zabra, valamint 60 veder borra redukálták, s valószínűleg ezen kellett osztoznia a fő- és vicedézsmanak. Uo. nr. 19/1617. (445. mf), nr. 116/1635. (453. mf). A dézsmanyugtáiban a dézsmások salláriumának leszámítását jelölő számok azonban esetenként eltérőek ettől, lásd pl.: uo. nr. 202/1637. (455. mf).

tődő, hogy a bizalmát bíró, hozzáértő személyre ruházta a tisztséget.⁵⁵ A fődezmás nevére kiadott instrukciók másolatának birtokában pedig az aldézsmások jól körülhatárolt feltételekkel végezheték el a feladatot.⁵⁶ Az utasítás hátoldalán esetenként feltüntették a dézsmaadó településeket (*nominata possessionum*), amely alapján, továbbá a tizedszedéstről készült nyugták segítségével hozzávetőlegesen be tudjuk határolni a kerület két járásába tartozó dézsmaadó településeket.⁵⁷

A Besztercei kerület két járásának dézsmaadó települései a Rákóczi-korszakban⁵⁸

Pars superior	Pars inferior
Besenyő (Heidendorf/Viișoara)	(Szász)lekence (Lechnitz/Lechința)
(Szász)törpény (Treppen/Târpiu)	Vermes (Wermesch/Vermesș)
Nagydemeter (Mettersdorf/Dumitra)	(Szász)szentgyörgy (Sankt Georgen/Sângeorzu Nou)
Aldorf (Wallendorf/Unirea)	Dipse (Dürrbach/Dipșa)
Vinda (Windau/Ghinda)	(Kis)fehéregyház (Weisskirch/Albeștii Bistriței)
(Kis)zsolna (Senndorff/Jelna)	(Sajó)szentiván (Johannesdorf/Sântioana)
(Felső)szászújfalú (Oberneudorf/Satu Nou)	Malomárka (Minarken/Monariu)

⁵⁵ A teljesség igénye nélkül: Márkosfalvi Márton Uzoni Mihályt mint „cancellarista és dézmás társunkat” emlegeti, aki a nagyobb kancellária írnokaként s II. Rákóczi György titkáráként tevékenykedett Márkosfalvi *secretariussága* idején. Uo. nr. 179/1633. (452. mf). Trócsányi: *Központi kormányzat* 196., 201. Továbbá Szalárdi János egy négy ló után való szekér Besztercéről való beszerzésével bízza meg Fejér Mihályt, mint dézsmását és sógorát. KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 182/1641. (458. mf).

⁵⁶ KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 155/1641. (458. mf), nr. 93/1643. (459. mf). Instrukciójuk megtartásának szükségességéről lásd: *Approbatæ Constitutiones* II. rész, 11. cím. In: 1540–1848. évi erdélyi törvények. Ford. és utalásokkal ellátták Kolosvári Sándor–Óvári Kelemen. Magyarázó jegyz. kíséri Márkus Dezső. Bp. 1900 (Magyar Törvénytár 1000–1895). (a továbbiakban: Appr. Const.).

⁵⁷ A függelékben közölt táblázatban forrásként feltüntetett instrukciókon kívül lásd: KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 130/1634. (453. mf). Itt jegyezzük meg, hogy a dézsmaadó falvak között nem jelenik meg a Besztercei kerület összes települése.

⁵⁸ Természetesen a különféle immunitások miatt nem minden évben szerepel a táblázatban feltüntetett összes település az adott járásban a dézsmaadásra kötelezett települések között. Érdemes továbbá megjegyezni, hogy míg (Nagy)budak a Bethlen-korszakban többször adott dézsmát, a Rákóczi-korszakban – legalábbis az általunk átnézett forrásokban – egyszer sem szerepel dézsmaadó településként. KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 62/1616. (445. mf), nr. 102–103/1624. (448. mf), nr. 154–155/1626. (449. mf).

Kisdemeter (Waltersdorf/Dumitrița)	Királynémeti (Baierdorf/Crainimăt)
Jád (Jaad/Livezile)	

A helybeli dézsmaadminisztráció menetének bemutatása leginkább három nagyobb kérdéskör köré csoportosítható, amelyek kisebb-nagyobb változásokkal a Bethlen- és a Rákóczi-korszakban egyaránt megfigyelhetők. Az intézkedések egyrészt a *fiscus* szempontjából bármilyen kárvallás elkerülését, másrészt a Besztercei kerület érdekében a visszaélések megelőzését célozták, ezenfelül bizonyos utasítások az egyház kezében megagyott dézsmarész kezelésére vonatkoztak.

A dézsmásnak a *fiscus* tizedvesztésének elkerülése érdekében mindenekelőtt az adott járás településeiben megfelelő helyet kellett találnia vagy építtetnie a gabona cséplésére, majd őrzésére. Továbbá a tizedszedőnek figyelemmel kellett lennie a gabona betakarításakor a megfelelő kalangyamáretre, a cséplésre, a gabona megfelelő elkülönítésére, bordézsmá esetén a hordók minőségére és a bor tisztaságára.⁵⁹ Az aldézsmások a beszedett tizedről természetesen elszámolással tartoztak, s a kimutatást bor (*vinum*) és gabonák (*avena, triticum, hordeum*) szerint, településekre lebontva kellett lejegyezniük.⁶⁰ Az *extractust* pedig a falnagykokkal (fálnagy/falusbíró), valamint a papokkal történő ellenjegyzést követően kellett az instrukció szerint a fejedelmi prefektus-viceárendátornak, a gyakorlatban azonban inkább a fődezsmásnak eljuttatniuk, a gabona esetében augusztus végéig, míg az egyéb „leguminák” és a bor esetében október 10-éig.⁶¹ Az egyéb „leguminák” (hüvelyes vetemények) utáni tized beszédéséről azonban egyelőre nem sok információval rendelkezünk.⁶² A méz dézsmájának beszédését elrendelték ugyan az utasítások, de úgy tűnik, hogy annak begyűjtése – elsősorban mivel fejedelmi monopólium volt – jórészt

⁵⁹ Uo. nr. 116/1635. (453. mf). Vö. Kopp Tibor: *Erdély művelődése I. és II. Rákóczi György korában. Az erdélyi országgyűlési emlékek alapján.* (Bölcsészdoktori értekezés). Kalocsa 1902.

⁶⁰ KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 152/1632. (451. mf).

⁶¹ Uo. nr. 116/1635. (453. mf). Az ellenjegyzést a gyakorlatban többször a kerületi gerébek végezték. Lásd erre pl.: uo. nr. 173., 191/1637. (455. mf), nr. 278/1648. (463. mf). A Bethlen-korszakból nem találtunk külön szabályozást arra nézve, hogy mely időpontig szállítsák be a beszedett tizedet, a Rákóczi-korszakban azonban már a fent említett „határidők” többé-kevésbé állandósultak, habár a források tanúsága szerint ezt az esetek többségében nem sikerült betartani. Lásd pl.: uo. nr. 110/1645. (460. mf), nr. 192/1646. (461. mf). Az *extractus* fődezsmáshoz való beküldéséről: MNL FML, Vathy József letéte (IV/75), 4. doboz (Márkosfalvi Márton levelei a besztercei főbíróknak).

⁶² Erre nézve csak egy elszámolással találoztunk eddig, azonban ez sem kifejezetten a Besztercei kerület dézsmájára vonatkozó forrás. KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 170/1636. (454. mf). Lásd még Csizmadia Andor: *i. m.* 49., 51.

nem az aldézsásokra, hanem az erre külön kijelölt fejedelmi méz- és viaszgyűjtőkre hárult.⁶³ Emellett a kenderdézma beszolgáltatásának is vannak nyomai, melyet nem meglepő módon a kötéلكészítéshez gyakran a bányatelepülésekre (Dés, Torda) deputáltak.⁶⁴ A báránydézma beszédéséről 1652-ben még maga II. Rákóczi György rendelete és Sebesi Miklós fejedelmi prefektus-vicearendátor besztercei főbírónak küldött levele intézkedett,⁶⁵ az 1653-as országgyűlés törvényei azonban már felmentették a Besztercei kerületet ezen kötelezettsége alól.⁶⁶

A dézsmaszedés gördülékenységének biztosítása és a visszaélések elkerülése szempontjából kulcsfontosságú volt a besztercei főbíró által a dézsmaszedő mellé rendelt, esküdt falnagyk szerepe.⁶⁷ Amellett, hogy reverzális adása mellett az ő bevallásuk alapján történt az évi terményösszeírás, a dézsások helyi ellenőrzésében is szerepet vállaltak. Minthogy a tizedszedők a fizetésüket a dézsmából kapták, a falnagykoknak figyelni kellett a visszaélésekre, s mivel a dézsások ellátása is az ő feladatuk volt, a *fiscus* számára nem tartoztak dézsmával.⁶⁸ Számos intézkedés alapvetően a dézsmaadó települések lakosainak védelmét és terheik csökkentését szolgálta.⁶⁹ A visszaéléseket a helybeliek leginkább az asztaltartás követelésében, illetve lovaik használatában érzékelhették. Ilyen jellegű félreértések miatt kellett tisztáznia magát Uzoni Mihály felső járásbeli aldézsásnak: elismerte ugyan, hogy saját lova „méltatlan” állapota miatt egy hétig a falusiak lován járt, azonban az étel- és italadás követelésének vádját levelében határozottan visszautasította, s kész volt az illetékes bírói szék, vagyis a besztercei bíró és az egész szenátus előtt (*in conspectu totius senatus*) tisztáznia magát.⁷⁰ Az utasításokban évtizedekig megjelenő tiltások

⁶³ Trócsányi: *Központi kormányzat* 237.; Imreh István: *i. m.* 42., 81. Lásd még erre: KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 74/1624. (448. mf), nr. 122., 130/1626. (449. mf), nr. 67/1628. (450. mf), nr. 98., 170/1636. (454. mf), nr. 156/1639. (456. mf), nr. 42., 58/1652. (463. mf).

⁶⁴ KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 82., 102., 105/1632. (451. mf), nr. 184/1647. (462. mf).

⁶⁵ Uo. 42., 58/1653. (463. mf). Vö. G. D. Teutsch: *i. m.* 68.

⁶⁶ Trócsányi: *Törvényalkotás* 90.; EOE XI. 29., 168.; Appr. Const. II. rész, 10. cím, 6. art.

⁶⁷ KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 116/1637. (455. mf).

⁶⁸ Uo. nr. 86/1635. (453. mf). A dézsások ellátására vonatkozó kiadások gyakorta megjelentek a kerületi gerébek számadáskönyveiben is, több esetben megnevezve magát a fő- vagy aldézsást: KvNLT, Beszterce v. lt., IV. sor., c. nr. 624. (309. mf). A kerületi gerébek számadáskönyve 1624–1692. nr. 45. (1629. évi számadás), nr. 60–61. (1636. évi számadás, Nyíri Tamás és Uzoni Mihály), nr. 64. (1637. évi számadás, Akosfalvi János), nr. 74. (1640. évi számadás, Lőrinc deák), nr. 77. (1641. évi számadás), nr. 85., 88. (1643. évi számadás, Szalárdi János), nr. 108. (1649. évi számadás), nr. 117. (1652. évi számadás), nr. 121. (1653. évi számadás, Boros János).

⁶⁹ Erre nézve több törvénycikk is született: Appr. Const. V. rész, 11–16. edictum.

⁷⁰ KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 119/1634. (453. mf). Uzoninak az előző napokban is tisztáznia kellett magát a főbíró előtt, a besenyői pásztorok ugyanis őrizetlenül hagyták a dézsmaszólót, emiatt Uzoni megfedtte őket, utóbbiak azonban panaszt tettek ellene a főbíró-

arra engednek következtetni, hogy az aldézmások hasonló visszaélései a későbbiekben is gondot jelentettek.

Az egyház kezén hagyott dézsma törvényes beszédésének feltétele volt, hogy a papok csak a tizedszedők jelenlétében dézsmálhattak, mely rendelkezés – ahogy fentebb láttuk – fordított esetben is érvényben volt. Emellett az aldézmásoknak ügyelniük kellett arra is, hogy a papok minden dézsmaköteles területről beszolgáltassák a tizedrészt, továbbá hogy a dézsma esetleges pénzbeli megváltása ne legyen a *fiscus* kárára.⁷¹ Ugyanakkor a fődézmásoknak esetenként inteniük kellett aldézmásaikat, hogy a tizedszedés akadálytalan menete érdekében a prédikátorokat „ne háborítsák”.⁷²

Következtetések

Az 1612-es szabályozásnak megfelelően a Besztercei kerület dézsmanegyede a *fiscus* bevételeit gyarapította, ugyanakkor kincstári tisztségviselők kinevezésére került sor a dézsmaadminisztráció megfelelő lebonyolítására.

A Bethlen-korszakból fellelt források arra engednek következtetni, hogy a dézsmálás menetének és a dézsmaaszedők feladatainak koordinálásában a tized-főárendátor kulcsfontosságú szerepet vitt, azonban a dézsmaadminisztráció alsóbb szintű szervezésében Szamosújvár várának tisztségviselői is szerepet vállaltak. Mindez bizonyára abból fakadt, hogy a *fiscus* számára járó besztercei dézsmaarészt a fejedelem – adatolhatóan 1629-ig – a szamosújvári vár ellátására rendelte. Kezdetben Gyerőffy Jánosnak, a vár kapitányának szerepe volt meghatározó, aki nemcsak a besztercei dézsmaaszedők kinevezésében és helyszínre való kiküldésében játszott szerepet, hanem a tized-főárendátor mellett a kerület egyik települése dézsmamentességének vizsgálata során is felmerült a neve. Az 1620-as években a vár akkori udvarbírája, Zólyomi János ez irányú működése ismeretes, aki a besztercei előjárókkal egyeztetve jelölte ki a kerület dézsmását, több ízben Szentkirályi Tamás deák személyében. Utóbbi besztercei dézsmássága mellett számtartói (*rationista*) és kincstári számvevői (*rationum fiscalium exactor*) tisztséggel is bírt.

Az 1620-as évek második felében némi változás következett be a besztercei dézsmaadminisztrációt végző tisztségviselők működésében. Ekkoriban ugyanis a kerületet – alighanem a hatékonyabb működés érdekében

nál. Uzoni azzal védte magát, hogy mindenben az instrukciója szerint járt el. Uo. nr. 118/1634. A későbbi ez irányú problémákra lásd: uo. nr. 210/1637. (455. mf).

⁷¹ Uo. nr. 116/1635. (453. mf).

⁷² Uo. nr. 137/1633. (452. mf).

– két járásra osztották fel, s a kerületbe kiküldött két dézsmás vélhetően egy-egy járásban látta el feladatát, amelyet alátámaszt az, hogy a két *processus* településein beszedett tizedrészt esetenként már külön elszámolásban rögzítették. A helyszínen a dézsmálást ténylegesen végző személy mellé egy, a számadásért és kárvallásért, továbbá a helyszíni tizedszedést végzők munkájának koordinálásáért felelő fődezsma kijelölését is előírták az utasítások. Habár a Bethlen-korszak utolsó éveiben e pozíció betöltése, pontos megnevezése és a tizedszedést ténylegesen végzőktől való elkülönülése – eddigi kutatásaink alapján – nem tekinthető következetesnek, úgy tűnik, hogy a tisztség a tizedrésznél Szamosújvárra való rendelése okán részben továbbra is a várhoz köthető. Mindezt az ekkor szamosújvári udvarbíróként működő Füzessy János ez irányú szerepvállalása támasztja alá, aki a dézsma rész tényleges beszedésében nem vett tevékenyen részt, csak annak adminisztrálását és a tizedelést végzők instruálását végezte. Az ekkori dézsmásokról tudjuk, hogy tizedszedői pozíciójuk mellett a központi adminisztrációban tevékenykedő tisztségviselők voltak, így például Szentmihályfalvi András a nagyobb kancellária deákja, míg Hiripi György kincstári számvevő volt.

A Rákóczi-korszakban a Besztercei kerület dézsmaadminisztrációjának struktúrája a kerületnek két *processus*ra való felosztása és a fődezsma pozíció folyamatos betöltése alapján már rögzülni látszik. Ebben az időszakban a fejedelmi prefektus-viceárendátorok a két járás élére következetesen egy-egy befolyásos, jórészt a központi kormányzatban működő személyt neveztek ki fődezsmásnak (*supremus decimator*), akik azonban – mivel egyéb feladatokat is elláttak a központi igazgatásban vagy egyéb fejedelmi megbízatás alapján – nem utazhattak el a kerületbe a dézsma rész beszedésére. Ebből adódóan az alsó és felső járásbeli fődezsma is kijelölte aldézsmásait (*vicedecimator*), akik instrukciójuk szerint elvégezték a tizedszedést a településeken. A fődezsma hatáskörébe tartozott a besztercei főbíróval és a tanáccsal való kapcsolattartás révén a dézsmálás menetében vagy az aldézsmás működésével kapcsolatban felmerülő kérdések és problémák helyi szintű intézése, tisztázása. Emellett esetenként az aldézsmások által készített számadások ellenőrzése és az ekkorra már a dézsmálás szempontjából (is) vezetőszerepet vívó fejedelmi prefektus-viceárendátorhoz való továbbítása is kötelezettségük közé tartozott. A Rákóczi-korszakban a fődezsma esetében azonban látható, hogy e tisztségük nem járt sokrétű többletfeladattal, egyébként azt hivatali teendőik, illetve fejedelmi bizalmasokként rájuk rótt feladataik mellett aligha tudták volna végezni. E tevékenységükért járó, nem számottevő fizetség – melyen megosztottak az aldézsmásokkal – így inkább egyéb hivatalviselésükből származó bevételeik „kiegészítéseként”, fődezsma megbízatásuk pedig

egyfajta tiszteletbeli pozícióként is értékelhető. Ugyanakkor a jórészt a központi igazgatás alsóbb szinterein (kancellária, kincstári igazgatás) is működő Rákóczi-kori aldézsások esetében a tisztségből származó jövedelemnek és magának a tisztségnek is nagyobb jelentősége lehetett.

Összességében tehát elmondható, hogy a kincstárat illető beszercei dézsma rész adminisztrálására jól működő tisztségviselői rendszer épült ki, amelyet a Bethlen-korszakban a meghatározó szerepet játszó tized-főárendátor mellett a szamosújvári váruradalomban és a központi igazgatásban egyéb pozíciót is betöltő tisztségviselők működtettek. A Rákóczi-korszakban a kincstári igazgatást ténylegesen kézben tartó fejedelmi prefektus-viceárendátorok, valamint az általuk kinevezett fődézsma-szedők koordinálták a tized beszédését, amelyet helyi szinten az aldézsma-szedők végeztek el. A személytörténeti kérdések további tisztázásával, a dézsmaadminisztrációban résztvevők életútjának alaposabb vizsgálatával majd minden bizonnyal újabb, a mechanizmus működésére is jelentős összefüggésekre találhatunk.

Míthogy a Beszercei kerület 1613–1657 közötti dézsmaadminisztrációját – amint azt tanulmányunk elején említettük – elsősorban Beszerce város és kerület misszilisanyaga alapján vázoltuk, végezetül utalnunk kell arra, hogy a kérdés minél teljesebb rekonstrukciójához a későbbiekben szükség lesz egyfelől újabb levéltári források bevonására, melyek alighanem a jelen kutatás során kevésbé feltárt mozzanatokra is több fényt vetnek, másfelől pedig a szász székek és a Brassói kerület hasonló szempontú vizsgálatára, valamint e vizsgálatok eredményeinek összehasonlítására.

Függelék

A Besztercei kerület dézsmaszedőinek névsora a Bethlen- és Rákóczi-korszakban

Év- szám	Név	Forrás (Beszterce v. lt., I. sor.)
1614	Fejérvári István ⁷³ harmadmagával	nr. 23/1614. (444. mf)
1616	Szentkirályi Tamás deák ⁷⁴	nr. 54–55., 62/1616. (444. mf)
1617	Czikó (Czýkó) János (fődezsma)	nr. 19/1617. (445. mf)
1621	Szentkirályi Tamás deák, Királyfalvi Péter (<i>Petrus Literatus Kiralyfalvi de Görgenyszenthimre</i>) ⁷⁵	nr. 83., 119/1621. (446. mf)
1622	Királyfalvi Péter (<i>Petrus Kiralyfalvi de Görgenyszenthimre</i>)	nr. 122/1622. (447. mf)
1623	Szentkirályi Tamás deák – Somai János, Vámos István (<i>Stephanus Wamos</i>) ⁷⁶ (Szentkirályi Tamás misszilise szerint Somai Jánost vette maga mellé dezsmaalásra, de a dezsmanyuqtán Tamás deák és Vámos István aláírása szerepel.)	nr. 96/1623. (447. mf) nr. 58/1624. (448. mf)
1624	Szentkirályi Tamás deák – Somai János, Horvát György (<i>Georgius Horvat</i>) (Szentkirályi Tamás misszilise szerint Somai Jánost vette maga mellé, de a dezsmanyuqtán Tamás deák és Horvát György aláírása szerepel.)	nr. 58., 103/1624. (448. mf)

⁷³ Szamosújváron házzal bíró nemes személy. Kádár József–Tagányi Károly–Réthy László: *Szolnok-Doboka vármegye monographiája*. VI. Deés 1903. 141.

⁷⁴ *Rationista* (1621), valamint *rationum fiscalium exactor* (1629). KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 83/1621. (446. mf), nr. 132/1629. (450. mf).

⁷⁵ A nagyobb kancellária írnoka (1609), Torda vármegye jegyzője, görgényi, valamint bonyhai tisztartó. Trócsányi: *Központi kormányzat* 192.; Dáné Veronka: „Az őnagysága széki ügy deliberála”. *Torda vármegye fejedelemségkori bírósági gyakorlata*. Debrecen–Kvár 2006 (Erdélyi Tudományos Füzetek 259). 115., 182.

⁷⁶ A szamosújvári vár várnagya (1613–1627). P. Kovács Klára: *i. m.* 212.

1625	Szentkirályi Tamás deák – Somai János, Vámos István (<i>Stephanus Vamos</i>) (Habár az instrukció szerint Szentkirályi Tamás és Vámos István került kinevezésre, a dézsmanyu után Tamás deák és Somai János aláírása szerepel.)		nr. 54., 89/1625. (448. mf)
1626	Füzessy János ⁷⁷ Debreceni Mihály deák (<i>Michael Debrecenij</i>) – <i>Processus inferior</i> , Ger- gely deák (<i>Gregorius Literatus</i>) – <i>Processus superior</i>		nr. 132., 155/1626. (449. mf)
1627	Vámos István (<i>Stephanus Vamos</i>) – Hiripi György (<i>Georgius Hiripy</i>) ⁷⁸		nr. 159/1627. (449. mf)
1628	Füzessy János (<i>Johannes Fözessy de Dees</i>), Hiripi György (<i>Georgius Hirippi</i>)		nr. 79/1628. (450. mf)
1629	Szentkirályi Tamás deák, Szentmihályfalvi András deák ⁷⁹		nr. 132., 180., 183., 222/1629. (450. mf)
1630	Vas János, ⁸⁰ Kuti István (<i>Johannes Vas, Stephanus Kuti</i>)		nr. 67/1630. (451. mf)
	<i>Pars inferior</i>		<i>Pars superior</i>
	Fődézsomás	Vicedézsomás	Fődézsomás
			Vicedézsomás
		Forrás (Beszterce v. lt., I. sor.)	Forrás (Beszterce v. lt., I. sor.)
1631	Fehérvári Mihály (<i>Michael Fejervari</i>)		nr. 83/1631. (451. mf)
			Sombori János (<i>Joannes Sombori</i>) ⁸¹
			Rákosi <i>Literatus</i> Pál/Széki Pál (<i>Paulus Literatus Rakosi/Paulus Széki</i>)
			nr. 83/1631. (451. mf)

⁷⁷ Szamosújvári udvarbíró (1626–1636). Uo. 212.

⁷⁸ A kincstári számvevő segédje (1624), kincstári számvevő (1636). Trócsányi: *Központi kormányzat* 333.

⁷⁹ Dési harmincados, a prefektus „*scribája*” (1629), nagyobb kancelláriai íródeák (1616–1631). KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 132/1629. (450. mf); Trócsányi: *Központi kormányzat* 195.

⁸⁰ A fejedelmi tábla ülnöke (1631–1633). Trócsányi: *Központi kormányzat* 361.

⁸¹ Nagy valószínűséggel az 1645–1649 között Torda vármegye főispáni tisztét betöltő Sombori Jánosról van szó. Itt utalunk arra, hogy a fejedelem éppen 1631-ben küldte őt Pázmányhoz tárgyalni, tehát elképzelhető, hogy ezzel a fődézsomási címmel és bevételekkel viszonozta a szolgálatait. Vö. Dáné Veronka: *i. m.* 108–110., 189.; Lázár Miklós: *Erdély főispánjai (1540–1711)*. (VII. közl.) Századok 22(1888). 514.

A BESZTERCEI KERÜLET DÉZSMAADMINISZTRÁCIÓJÁNAK VÁZLATA

1632	Kapronczay Péter (<i>Petrus Capronczay</i>)		nr. 149/1632. (452. mf)	Márkosfalvi Márton (<i>Martinus Markosfalvi</i>) ⁸²	Nyíri Tamás (<i>Njirj Tamás</i>)	nr. 113., 152/1632. (452. mf)
1633		fehérvári Berta János	nr. 203/1633. (452. mf)	Márkosfalvi Márton	Uzoni Mihály (<i>Michael Uzoni</i>) ⁸³	nr. 123., 179., 203/1633. (452. mf)
1634				Márkosfalvi Márton		nr. 103/1634. (453. mf)
1635	Huszti Menyhért (<i>Melchior Huszthi de Doborka</i>) ⁸⁴		nr. 116/1635. (453. mf)	Márkosfalvi Márton	Uzoni Mihály	nr. 135/1635. (453. mf) nr. 192/1635. (454. mf) nr. 204/1637. (455. mf)
1636	Huszti Menyhért	Kovács Ferenc (<i>Franciscus Kovács</i>)	nr. 100/1637. (454. mf) nr. 173/1637. (455. mf).	Márkosfalvi Márton	Nyíri Tamás	nr. 76., 88., 96., 185/1636. (454. mf) nr. 202/1637. (455. mf)
1637				Márkosfalvi Márton	Ákosfalvi János (<i>Johannes Akosfalvi</i>) ⁸⁵	nr. 111., 116/1637. (455. mf) nr. 116., 191/1637. (455. mf)
1639	Huszti Menyhért	Sulyok Imre (<i>Emericus Sulyok</i>)	nr. 156/1639. (456. mf) nr. 212., 229/1639. (457. mf)	Márkosfalvi Márton	Szentmártoni Lőrinc deák	sz. n./1639. (456. mf)

⁸² A nagyobb kancellária írnoka (1619–1630), kancelláriai titkár (1630–1637). Trócsányi: *Központi kormányzat* 185., 193.

⁸³ A nagyobb kancellária írnoka (1631–1638), II. Rákóczi György titkára (1642–1645). Uo. 196.

⁸⁴ Portai megbízatást látott el 1636–1637-ben. Biró: *Erdély követei* 123–124.

⁸⁵ A nagyobb kancellária írnoka (1638). Trócsányi: *Központi kormányzat* 188.

1640					[Szentmártoni] Lőrinc deák	IV. sor., c. nr. 624. 1640. évi száma- dás, nr. 74. (309. mf)
1641	Huszt Menyhért		nr. 155/1641. (458. mf)	Szalárdi János (<i>Joannes Szalárdi</i>) ⁸⁶	Fejér Mihály	nr. 124., 182/1641. (458. mf)
1642				Szalárdi János	Fejér Mihály	nr. 93/1643. (459. mf).
1643				Szalárdi János	enyedi Sárközy János	
1644				Szalárdi János, Uzoni Mihályra „átruházva”	Uzoni Mihály meg nem nevezett szolgálója	nr. 56., 59/1644. (460. mf)
1645					Járay Ferenc (<i>Franciscus Jaraŷ</i>) ⁸⁷	nr. 110/1645. (460. mf)
1646	Huszt Menyhért	Köpeczi Mihály (<i>Michael Keopecz</i>) ⁸⁸	nr. 107., 164–165, 192/1646. (461. mf)		Somodi János (<i>Joanes Somodi</i>)	nr. 196/1646. (461. mf)
1647		Keresztúri András (<i>Andreas Kereszturi de Mihalijfalva</i>)	nr. 185/1647. (462. mf)	Huszt István (<i>Stephanus Huszthi</i>) ⁸⁹	Ürményi János (<i>Joannes Literatus alias Ürmenj</i>)	nr. 106/1646. (461. mf) nr. 186/1647. (462. mf)
1648		Ádámosi (Adamosi) György	nr. 188/1648. (462. mf)	Huszt István	Thott Mihály ⁹⁰	nr. 20/1648. (462. mf) nr. 278/1648. (463. mf)

⁸⁶ Nagyobb kancelláriai íródeák (1633–1638), a fejedelmi levéltár *conservatora* (1638), *vicesecretarius* (1639–1647), váradi káptalani *requisitor* (1649–1660), *perceptor* (1665), a kolozsmonostori konvent levélkeresője (1664–1666). Uo. 185–186., 195., 201.; Bogdándi: *A váradai hiteleshely* 115–116.; Bogdándi: *Kolozsmonostori konvent* 95.

⁸⁷ A kisebb kancellária írnoka (1641), majd nagyobb kancelláriai íródeák (1644–1650). Trócsányi: *Központi kormányzat* 192., 368.

⁸⁸ A nagyobb kancellária írnoka (1647). Uo. 193.

⁸⁹ I. Rákóczi György udvartartásának tagja (1638), a lovak felügyeletét is ő látta el a fejedlem Beszterce vidékén tett látogatásakor (1636). Szabó: *A besztercei levéltár jegyzékei* 69., 90.

⁹⁰ Vélhetően azonos azzal a személlyel, aki az 1620-as években a fejedelmi udvar megbízásából különféle dolgok (pl. hám és egyéb lószerszámok készíttetése, abrak) ügyében veszi fel a kapcsolatot Besztercével. KvNLT, Beszterce v. lt., I. sor., nr. 47/121. (446. mf), nr. 150/1622. (447. mf), nr. 98/1627. (449. mf).

A BESZTERCEI KERÜLET DÉZSMAADMINISZTRÁCIÓJÁNAK VÁZLATA

1651		Kecskeméti Mihály (<i>Michael Keckemeti</i>)	nr. 90/1651. (464. mf)		Kecskeméti Mihály (<i>Michael Keckemeti</i>)	nr. 90/1651. (464. mf)
1652	Boros János (<i>Johannes Boros</i>) ⁹¹	Csak Boros János került kinevezésre „ <i>decimator supremus sedis Saxonialis Bistriciensis</i> ” megnevezéssel. Az aldézmása(i) személyéről nincs információnk.				nr. 77/1652. (464. mf)
1653	Boros János					nr. 42/1653. (465. mf)
1654	Boros János					nr. 36/1654. (465. mf)
1656	Basa Mihály (<i>Michael Basa</i>)		nr. 24/1656. (465. mf)			

⁹¹ II. Rákóczi György egyik bizalmi embere, többször követ és főkövet a Portán, diplomáciai küldetéseiben járt el Moldvában és Havasalföldén, tárgyalásokat folytatott a kozákokkal, az 1653-as moldvai és 1655-ös havasalföldi hadjáratokban az erdélyi hadak főparancsnoka. Vö. Binder Pál: *Magyarógygyantai Boros János*. In: Uő: *Az erdélyi fejedelemség román diplomatái vagy románok az erdélyi fejedelemség külügyi szolgálatában*. Marosvásárhely 1996. 68–75.